

Hribar kot filozof (zadnje čase, vsaj delno, tudi kot strankarski mož) in Roter kot sociolog.

Roterjeva knjiga, s predgovorom in pogovorom obsegajoča 191 strani, v dopadljivi in moderni opremi Jurija Koščaka, je branje, ki ga neviljivo priporočam, pač tudi glede na naravo revije, v kateri prikaz knjige objavljam, predvsem vsem sociologom, politologom, komunikologom, obramboslovcem, pa tudi drugim družboslovnim in nedružboslovnim profilom našega izobraženstva. Knjiga pa utegne vzgojno vplivati tudi na vse politike različnih formatov in različnih političnih obdobij, zato jo svetujem v branje tudi njim. Verjetno je imel pisec Roter tudi njih v mislih, ko je pisal posamezne (seveda, logično, ne vse) sociološko reflektirane utrinke. Knjiga razkriva Roterja kot uveljavljenega sociologa, ki je v preteklosti imel tudi politične ambicije in jih je – delno – tudi udeleževal. To je v bistvu, gledano v celoti, tudi izpričana prednost knjige, saj so zato nekateri eseji v knjigi pisani tudi z vidika »inside story«. Roterjeva knjiga Pozabljena preteklost izstopa po socioloških religiozoloških esejih, po zapisih, ki se naslanjajo na javnomnenjske raziskave, ki se vežejo na ime znamenitega profesorja Nika Toša, predstojnika Centra za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij na Fakulteti za družbene vede. Delo odgrinja tudi Roterjev velik smisel za družboslovno preučevanje tistega, čemur smo nekoč dejali kadrovska politika. V knjigi je opazna tudi Roterjeva družboslovna angažiranost za spreminjanje sveta. Ali je morda pri tem tudi nekaj Roterjevega mesijanstva? Roterja vznemirjajo moralna vprašanja slovenske družbe, toda le redkokdaj zaide v moralizem.

Čeprav Roter ni politolog in komunikolog, mu vendar njegova široka družboslovna teoretična zakoreninjenost ter smisel za analizo in za napoved političnega dogajanja – to seveda očitno ni samo posledica njegove sicer uspešne univerzitetne analitične kariere – omogoča, da publično dostojno in na tehtni ravni govori tudi o volilnih procesih, političnih strankah, skupščinskem sistemu in podobno. Pisati sociološke esejistične utrinke vsakih štirinajst dni, in to še za intelektualni štirinajstdnevnik Naši Razgledi, ni mačji kašelj. In to še zlasti ob zavesti, da jih berejo kritični in izbirčni intelektualci. Roterjeva

knjiga zdrži visoko kritično oceno. To seveda ne pomeni, da med osemindeseterico v razmišljanje ponujenih Roterjevih socioloških utrinkov in okruškov ni kakovostnih nihanj in razlik v sociološki imaginaciji in povedni izbrušenosti. To se dogaja še v knjigah, ki so pisane scela in z enotnim predmetom analize.

Roterjeva Pozabljena preteklost oziroma pravilneje rečeno Roterjeva knjiga Pozabljena preteklost je sociološki sprehod skozi čas, ki je obogatil slovensko sociološko in publicistično tvornost. Marsikdo se bo ob Roterjevi optiki preteklosti, sedanosti in prihodnosti zamislil tudi ob svojih optiki vseh teh obdobij in morda ji bo kaj odvzel ali dodal. Tudi s tem bo, o tem sem prepričan, namen in cilj pisca knjige, izdajatelja knjige, obeh komentatorjev v knjigi, dosežen in dopolnjen. Pa še en memento ima Roterjeva knjiga: številna dogajanja v družbi se zgoščajo v sintagmo pozabljene – pomnjenje (spominjanje).

Boštjan Markič

Bogato gradivo za pouk o človekovih pravicah

(Pouk o človekovih pravicah, Praktični napotki in gradivo za učitelje osnovnih in srednjih šol, Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana, junij 1991, str. 170)

Prav nič novega ne izrečemo, če opozorimo, da doživlja (še predvsem) v zadnjem času ne le naša družba, temveč tudi druge, presenetljivo hitre spremembe. Naša družba se sooča z demokratičnimi preobrazbenimi procesi, s pojavom prvih, ki so predstavnice elementov nove (drugačne) političnosti. Tako je v njej prišlo do vzpostavitve političnega pluralizma in parlamentarne demokracije. Bolj pogumno kot doslej bo morala v njej zaživeti tudi demokratična politična kultura kot sestavine posameznikove osebnostne identitete, kot usmerjevalna sestavi-

na njegovih pomembnih življenjskih odločitvah, ravnanj. Takšna kultura (pa) seveda zahteva razmišljujočega človeka.

Intenzivne družbene spremembe se morajo izražati tudi v šoli. In se oziroma, denimo, natančneje: se tudi morajo izražati pri pedagoškem delu, katerega predmet obravnave so družboslovne vsebine. Prav te so v šolskem letu 1990/91 v srednješolski prostor vstopile v novi obliki. Opravljena pa je tudi programska prenova dela družboslovja v osnovni šoli, kjer je dozdašnji predmet družbenomoralna vzgoja nadomeščen z novim, imenovanim etika in družba.

Tako se pedagoško delo družboslovja že v osnovni šoli in zatem na nadaljnjih stopnjah izobraževanja srečuje z obravnavo vrednot sodobnega sveta, človekovim položajem v svetu, njegovimi pravicami in svoboščinami. In še bi lahko naštevali. Toda tisto, kar želimo poudariti, je: prav pouk o človekovih pravicah mora postati pomemben del družboslovnega pouka. Še več. Mora postati pomemben del učenčeve pridobljene izobrazbe.

Za izpolnitev tega zahtevnega smotra je v juniju 1991. leta izdalo Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo enega od zelo pomembnih pripomočkov za pouk o človekovih pravicah, in to za različne starostne stopnje ter tudi za različne družbene, kulturne, politične razmere. Priročnik z naslovom Pouk o človekovih pravicah. Praktični napotki in gradivo za učitelje osnovnih in srednjih šol ima resnično takšne (vsebinske in didaktične) kvalitete, da se je pri njegovem, čeprav le bežnem prikazu vredno zadržati.

Če to storimo, potem moramo reči, da najprej vsebuje praktične napotke. Bralca popelje k problemu v obliki (osnovnega) vprašanja: kako učiti o človekovih pravicah? In zatem dalje: kako sploh začeti s takšnim učenjem? Kako takšno učenje didaktično izpeljevati, da bo za učenca motivacijsko? Priročnik ne predpisuje nekih receptov, po katerih naj bi se togo ravnal pedagog. Nasprotno. Vsebuje bogate vsebinske in didaktične primere, ki naj učitelja nenehno spodbujajo k iskanju novih poti za čim bolj učinkovito posredovanje tovrstnih, potrebnih znanj učencu. Priročnik pravzaprav nenehno dokazuje trditev: učenje o človekovih pravicah je lahko uspešno le, če je učenje odprte (tudi izkustvene) narave.

Del priročnika – praktični napotki – v nadaljevanju obsega še dve veliki vsebinski tvorbi. Prvo gradi obravnava nekaterih temeljnih vprašanj človekovih pravic. Analiza temeljnih vprašanj, ki se pojavljajo pri obravnavi človekovih pravic, zahteva učiteljevo veliko strokovno širino in tudi zelo skrbno presojo, ko gre za njegovo odločanje o izboru snovi, ter tudi dobro izpeljavo problemskega pouka.

Priročnik si tudi zastavlja vprašanje: kako naprej? V tem kontekstu (znova) poudarja, da je pričujoča knjižica začetek in ne konec. Je knjižica, ki vsebuje predloge in ne predpisov. Je publikacija, katere namen je spodbujati razpravljanje in razmišljanje mladih o njihovih pravicah in dolžnostih zaradi tega, da bi le-te spoznali v vseh njihovih razsežnostih, s tem pa tudi popolneje razsežnosti svoje človeške biti.

Priročnik sodi, da pomena pouka za človekove pravice ne moremo dovolj poudariti. Cilj in sredstva so kontinuum. Človekove pravice so pravice, ki zadevajo (bodo zadevale) učenčevo življenje. Učenci morajo razmišljati, kako bi naučeno najbolje uporabili za pospeševanje in varovanje človekovih pravic v svoji družbi, v širši družbeni skupnosti.

Pri prikazu priročnika moramo opozoriti, da poleg praktičnih napotkov vsebuje tudi številne dokumente o človekovih pravicah. V njem pa je tudi mogoče najti seznam dokumentov Združenih narodov o človekovih pravicah. Tudi vsi ti dokumenti lahko koristijo učitelju kot zelo dragoceno gradivo pri njegovem sistematičnem izobraževanju mlade generacije o človekovih pravicah, pri njegovem opravljanju pomembnega vzgojnega poslanstva, pri njegovi vzgoji mladih za spoštovanje človekovega dostojanstva, načel demokratične pravne države, pravil vedenja, ki omogočajo strpno medčloveško sožitje.

Sklenimo: publikacijo, katere vsebino smo le bežno predstavili, vsebino, namenjeno pouku o človekovih pravicah, vzgoji za njihovo spoštovanje, je vredno vzeti v roke. In prepričana sem, da bodo učitelji družboslovja to tudi storili. S tem bo tudi spoštovanje človekovih pravic lažje postalo pomembna vrednota demokracije.

Alojzija Židan